

Spránitz Gergely

DIGITÁLIS TARTALMAK SZERZŐI JOGI VÉDELME ONLINE KÖRNYEZETBEN – II. RÉSZ*

4. DROIT ÉCRIT

A számítógépes szerzői jogi jogsértések számának hatalmas növekedése és az egyre erősödő anyagi haszonszerzési célzat miatt szükségessé vált a jogalkotó intenzívebb beavatkozása. Napjainkban az internet egyet jelent az emberi szabadság végtelenségével, így a felhasználók nehezen veszik tudomásul, ha e szabadságukban korlátozzák őket. A szabályozás gyakorlati hatékonyságát a jogsértések nemzetközi jellege és az egységes szabályozás hiánya nehezíti.

– A *nemzetköziség* fokozottabb megjelenését segíti a globalizáció, a szabad kereskedelem és az egységes európai piac kialakulása. Ez azért is jelent nagy gondot, mert például egy program külföldi szerverről való letöltése és annak egy harmadik országban történő értékesítése nem megoldott probléma sem a polgári jog, sem pedig a büntetőjog részéről.

– A *szabályozás egységességének hiánya* a másik jelentős probléma, ugyanis minden állam másképp lép fel a jogsértő tevékenységekkel szemben. Ez végső soron az egyes nemzetek jogi kultúrtörténetének másságára vezethető vissza, mivel más szabályozási modellt követnek a polgári jog és a büntetőjog területén, más tényállási elemekből állnak az egyes normák, más elkövetési magatartásokat rendelnek büntetni. Míg például egyes országokban magatartás-, más államokban, eredménytényállás formájában kriminalizálják az egyes cselekményeket, és az így megállapított bűncselekmények elkövetése esetén eltérő szankciókat helyeznek kilátásba.

5. POLGÁRI JOGI SZABÁLYOZÁS

5.1. A nemzetközi polgári jogi szintér

A büntetőjogi megközelítést szem előtt tartva a szellemi alkotások polgári jogi védelmének vizsgálata is elengedhetetlen, ugyanis a büntető szabályozás kereteit a civil jog jelöli ki.

Jelentős nemzetközi dokumentumok kriminalizálási kötelezettséget írnak elő valamenyny számítógépes bűncselekményre, így például a *Berni Uniók Egyezmény*⁶⁴ – amelynek több

* Az I. rész megjelent az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2. (112.) évfolyamának 3. számában, 2007 júniusában.

⁶⁴ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló megállapodás 1886. szeptember 9-én keletkezett, hazánkban az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki.

mint 140 tagja van – kötelező minimumstandardot állít az egyes tagállamok jogalkotásának. A *TRIPS-megállapodás*⁶⁵ védelemben részesíti a programokat forráskód és gépi kód formájában is, továbbá az irodalmi műveknek kijáró védelmet tartja esetükben követendőnek a BUE alapján, valamint *III. része* rendelkezik általánosságban a korrekt és méltányos eljárásról, a bizonyítási rendszerről, az ideiglenes rendelkezések között azonnali, hatékony, megelőző jellegű eljárást ír elő. A *61. cikkben* rendelkezik a büntetőeljárás megindításának követelményéről, a szándékos védjegyhamisítás és az üzletszerű bünelkövetés esetén büntetés alkalmazásáról, a házkutatásról, az illegális tárgy lefoglalásáról, elkobzásáról és megsemmisítéséről. Sajnálatos módon a megállapodás – egyébként ésszerű okokból⁶⁶ kifolyólag – nem határoz meg jogkövetkezményeket, illetve ezek mértékét, hanem csak annyit mond, hogy a kilátásba helyezett joghátrányok között kell lennie a pénz- és a szabadságvesztés-büntetésnek, és a szankcióknak illeszkedniük kell a nemzeti büntetőjog rendszerébe, és kellő visszatartó erővel kell bírniuk. A TRIPS elődeinél már jóval előremutatóbb a büntetőjog területén, de rendelkezései sok esetben csak alkalmazandó keretet biztosítanak a tagállamoknak, amelyek önállóan gondoskodnak azok kitöltéséről.

A *Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) Szerzői Jogi Szerződése*,⁶⁷ illetve az ENSZ égisze alatt keletkezett *Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény*⁶⁸ is tartalmaz további polgári jogi szabályokat, ám ezek elemzése, bemutatása túlmutat e tanulmány keretein.

Mivel hazánk 2004. május 1-jétől tagja lett az Európai Uniónak, így a vonatkozó joganyag nálunk is hatályossá vált, a belső jogot harmonizálni kellett. Annak okán, hogy a további büntetőjogi szabályoknak civilisztikai alapjai vannak, elengedhetetlen a vonatkozó direktívák felsorolása:

- 91/250/EGK irányelv a számítógépi programok védelméről;
- 92/100/EGK irányelv a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról;
- 93/98/EGK irányelv a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról;
- 2001/29/EGK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról;
- 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről.

A téma civilisztikai jellegű vizsgálatához további dokumentumok találhatóak a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján.⁶⁹

⁶⁵ Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights; a WTO egyik alapegyezménye. Kihirdette az 1998. évi IX. törvény.

⁶⁶ Az ok az egyes jogrendszerek eltérő voltában keresendő, hiszen a különböző országokban nem feltétlenül azonos a büntetőjog szankciórendszere. Az egységes szankciók alkalmazásához először széles körű kutatásokat kell végezni az azokat bevezető államok büntetőjogi rendszerében.

⁶⁷ Megerősítette a 72/1994. (XII. 27.) OGY határozat.

⁶⁸ Kihirdette az 1975. évi 3. törvényerejű rendelet.

⁶⁹ http://www.mszh.hu/szerzoijog/jogforras_szjog/ (2006. október)

5.2. Digitális tartalmak szabad felhasználása cseh, lengyel és magyar módra

Terjedelmi korlátok okán nem térhetünk ki valamennyi szellemi alkotás internetes jogi védelmére, ezért a tanulmány a szerzői jog által védett művek, így különösen a szoftverek, a filmek, a zenék megváltozott jogi helyzetét vizsgálja. A vizsgálódásnak azonban nem célja a fentnevezett alkotásokkal kapcsolatos jogirodalom és gyakorlat teljes körű bemutatása, csak eme művek szabad felhasználási eseteire szorítkozunk, hiszen ez a polgári jogi és büntetőjogi szankciók alkalmazása szempontjából elengedhetetlenül fontos.

5.3. Szoftverek szabad felhasználása

A szoftverek a digitális korszak új típusú, szerzői jogilag védendő alkotásai. Ugyanolyan védendő értéknek minősülnek, mint a különböző irodalmi, tudományos, művészeti alkotások. A vonatkozó EU-direktíva szerint az irodalmi műveknek kijáró oltalom alatt kell állniuk a számítógépi programoknak is, amennyiben bennük az alkotó egyénisége jelenik meg, ölt testet,⁷⁰ nem lehetnek tehát rutinprogramok. Ezen alkotások azonban több szempontból is eltérnek a hagyományos értelemben vett, materiális, kézzelfogható irodalmi és egyéb művektől, a szoftver ugyanis egy működő (aktív) alkotás, mi több interaktív. A szoftver definiálásához a nemzetközi gyakorlat nyomán három tartalmi elem szükséges:⁷¹

- *számítógépi program* olyan parancsok és utasítások sorozata, melyek közvetlenül és közvetve a számítógépben alkalmazva bizonyos meghatározott eredmény elérését célozzák;
- *programleírás*, másképpen a szoftver által megvalósított eljárás teljes ábrázolása bármilyen formában – így folyamatábrában, diagramban, matematikai alapú vagy egyéb leírásban –, amely alkalmas arra, hogy annak alapján meghatározható legyen egy, a program célját megvalósítani képes forráskód;
- *a szoftver dokumentációja* a szoftverhez tartozó minden olyan kísérő információ, amely a program használatának elősegítésére, megkönnyítésére szolgál.

A hatályos szerzői jogi törvény szerint szoftvernek minősül „a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is.”⁷²

⁷⁰ 91/250/EGK irányelv

⁷¹ Bár a nemzetközi gyakorlat a szoftver tárgyalásakor megemlíti még a programleírást is mint fogalmi elemet, ide nem értve a 91/250/EGK irányelvet, mely ezt expressis verbis nem tartalmazza. A „számítógépi program” fogalma magában foglalja a programok *valamennyi formáját*, beleértve a *hardverbe beépített* programokat is; ez a fogalom magában foglalja a számítógépi program kifejlesztéséhez vezető *előkészítő dokumentációt* is, feltéve, hogy az előkészítő munka jellegénél fogva későbbi fázisában számítógépi *programot eredményezhet*.

⁷² Sztj. 1. § (2) bek. c) pont; a témáról bővebben: *Szinger András–Tóth Péter Benjámin*: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó, Budapest, 2004, p. 192–193

A szoftverek védelmének három módja ismert:

- a szabadalom,
- a *sui generis* védelmi megoldás,
- a szerzői jogi oltalom (copyright).

Eleinte a szoftverek szabadalmi védelem hatálya alatt álltak, ugyanis inkább tartották őket műszaki alkotásnak, mint szerzői jogi védelemre „jogosult”, egyedi jellegű műveknek, a ’70-es évekre viszont tendenciaként terjedt el az a megoldás, hogy a szoftvereket is szerzői jogi oltalomban részesítik. Míg 2000-ben az Európai Bizottság azon a véleményen volt, hogy érvényteleníthető a szoftverszabadalom, addig 2002-re épp ellenkező álláspontra helyezkedett. Napjainkban ismét úgy látszik, hogy a vita nincs teljesen lezárva, ugyanis a Bizottság visszatért hat évvel ezelőtti nézetéhez.⁷³ Hazánkban már 1972-ben bírói ítélet⁷⁴ született arról, hogy a szoftver szerzői jogi védelem tárgya,⁷⁵ így ezt a megoldást kell hatályosnak tekinteni.

A hazai szerzői jogi törvény értelmében a szoftvert jogszerűen megszerző személynek joga van az alkotás többszörözéséhez, átdolgozásához, feldolgozásához, a fordításhoz, a szoftver bármely más módosításához – ideértve a hiba kijavítását – amennyiben a fenti cselekményeket a szoftver rendeltetésével összhangban végzi.⁷⁶

Amennyiben a szoftver felhasználása szükségessé teszi, a jogszerű felhasználó egy *biztonsági másolatot*⁷⁷ készíthet. A törvény *expressis verbis* nem beszél *jogszerű felhasználóról*, a cselekményt a felhasználási szerződés korlátozásával kapcsolatban említi, melytől a felhasználó személye egyértelműen körvonalazódik. Tehát e kedvezmények végig *kizárólag* a jogszerű felhasználókat illetik meg. A lengyel törvény az „*ellenkező szerződési kikötés hiányában a biztonsági másolat a szoftver rendeltetésétől eltérően nem hasznosítható*” fordulat beillesztésében tér el a hazai és a cseh szabályozástól, ami arra enged következtetni, hogy a jogszabály egyes szerződések vonatkozásában nem tiltja a rendeltetésétől eltérő használatot. Érdekesség, hogy három állam eme rendelkezései – az előbbi különbségtételtől eltekintve – szó szerint megegyeznek, mely egyezőség a sorrendiség tekintetében is fennáll.

A szoftver kódjának engedély nélküli többszörözése, fordítása az *együttalkalmazás*⁷⁸ záloga, ezért ez bizonyos feltételek fennforgása – így a jogosult személy, a felhasználásra jogosult egyéb személy vagy annak megbízottjának felhasználási cselekménye – esetén a törvény által biztosított. További kritérium az együttalkalmazáshoz szükséges információ nehéz hozzáférhetősége, valamint a reprodukció vagy a fordítás interoperabilitáshoz feltétlen szükséges információra való korlátozódása. A cseh és lengyel szabályozás szó szerint ezt a megoldást követi mind az előbbieken, mind pedig azon rendelkezések tekintetében, melyek kimondják, hogy a kód többszörözése vagy fordítása útján szerzett információk az

⁷³ <http://www.jogiforum.hu/hirek/14434>; a témáról bővebben: <http://www.jogiforum.hu/szoftver/> (2006. október)

⁷⁴ Fővárosi Bíróság 25.P27.228/1972.

⁷⁵ Szinger András–Tóth Péter Benjámín: i. m. (72), p. 192

⁷⁶ Sztj. 59. § (1) bek.

⁷⁷ Sztj. 59. § (2) bek.

⁷⁸ Sztj. 60. § (1) bek.

együttalkalmazáson kívül más célra nem használhatók, harmadik személlyel nem közölhetők, továbbá más hasonló szoftver előállítására sem lehetséges felhasználásuk. A cseh törvény annyiban tér el az előző kettőtől, hogy pontosítja a többszörözés fogalmát, mint a memóriában található, a számítógépi program betöltéséhez és rögzítéséhez, így a megjelenítéshez, futtatáshoz, továbbításhoz elengedhetetlen reprodukciót.

A cseh és a magyar jogalkotó külön előírja a *tisztességes használat* követelményét, miszerint a szoftvereket felhasználási céljaikkal ellentétesen, valamint a jogosultak érdekeinek sérelmére nem lehet hasznosítani. A lengyel törvény inkább fogyasztóközpontú megközelítést használ, és kimondja, hogy a felhasználási szerződések a szerzői jogi korlátok figyelembevételével kötendők. Egy lengyel törvényi rendelkezés azonban rögzíti azt a feltételt is, hogy szoftvert nem lehet adatbázis védelme érdekében alkalmazott DRM kiiktatása céljából használni. A cseh törvény is tartalmaz fogyasztóvédelmi jellegű szabályt, mely kimondja, hogy amennyiben a felhasználási szerződésben a felek nem kötik ki, a szerző – nézeteinek változására hivatkozva – nem állhat el a felhasználási szerződéstől. Az előbbi külföldi szabályozás jobban figyelembe veszi a túloldalon álló fogyasztói érdekeket is, és valamelyest helyrebillenti a mérleg nyelvét. A magyar szabályozás ezzel szemben a kereskedelmi szerződések formakényszerét lazítva elismeri a ráutaló vagy szóban létrejött kontraktusokat is. A feltűnően kevés eltérésnek nyilvánvalóan a háttérben meghúzódó és jogalkotási kötelezettséget megállapító EU-direktívák az okozói.

5.4. Filmek szabad felhasználása

A '80-as–'90-es évekre a számítógépek fejlődésével terjedt el a CGI – *Computer-Generated Imagery*, számítógép generálta ábrázolás –, mely egyre meggyőzőbbé, könnyebbé és olcsóbbá vált, így fokozatosan kiszorította a maketten alapuló ábrázolást, ennek ékes példája *A Gyűrűk ura* és a *Final fantasy – A harc szelleme* című, számítógéppel készült, csaknem fotorealisztikus alkotás.

A technika fejlődésével nemcsak a filmek elkészítése, hanem azok forgalmazása, elérhetősége is leegyszerűsödött, költségkímélőbbé vált. Az internet és a peer2peer rendszerek megjelenésével ugrásszerűen terjedtek el a filmek a hálón, hatalmas anyagi károkat okozva ezzel az azokat előállítóknak, e megfontolás okán is védi a filmelőállítókat a törvény.

A hazai szerzői jogi törvény 1. § (2) bekezdésének g) pontja deklarálja, hogy film is lehet a védelem tárgya: „*filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették. Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.*”⁷⁹

⁷⁹ Szjt. 64. § (1) bek.

Eme alkotások forgalmazásához forgalmazási szerződést kell kötnie a forgalmazónak a filmelőállítóval, még online csatornák esetén is. Ha tehát valaki forgalmazási szerződés nélkül teszi az interneten lehívhatóvá az általa megszerzett művet, jogellenesen cselekszik, ellenben, ha egy harmadik személy lehívja a szóban forgó alkotást, és az közvetve sem szolgálja a lehívó személy jövedelmének fokozását, akkor e cselekmény a magáncélú másolás⁸⁰ feltételeinek felel meg. Ezen a ponton megtörni látszik a dr. Nagy Zoltán által elismert, fentebb már hivatkozott dogma:⁸¹ „*Ius ex iniuria non procreatur*” (jogtalanság nem eredményezhet jogszerűséget), és dr. Ormós Zoltán álláspontja áll meg stabilabban a gyakorlat mérlegén (lásd a 32. lábjegyzetet). A törvény továbbá lehetőséget biztosít filmek esetén a mű harmadik személyek közötti, a hálózaton történő átvitelhez elengedhetetlen ideiglenes többszörözéséhez, ha a folyamat közvetve sem anyagi haszonszerzés végett történik.⁸² A fenti gondolatsort folytatva, a filmet lehívó személy cselekménye nem jogellenes, ha nem osztja meg az általa letöltött alkotást, hanem azt mondjuk internet-relay chat segítségével általa egyedileg kiválasztott harmadik személyekkel, ellenszolgáltatás kikötése nélkül továbbadja. Valamely audiovizuális mű jogellenes alkalmazása esetén a szerzői jogi törvényben és a Ptk.-ban meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását kérheti a sértett.

A cseh törvény a szabad felhasználás definiálását az adathordozókba épített reprográfiai díj és az abból jövő bevételi források útjának meghatározásával, valamint eme eljárás szabályozásával kezdi, leszögezve, hogy ilyen felhasználások esetén is díjazás illeti meg a jogosultat. E rendelkezés után tér ki a magáncélú másolás rendezésére, melyben a törvény kifejezi, hogy nem használható a személyes igények kielégítésére, és nem alkalmazhatók szoftverekre, elektronikus adatbázisokra, valamint építészeti alkotásokra sem. Tehát nem vezet jogsértésre, ha az adott filmet magáncélra többszörözik vagy átdolgozzák. A törvényben a reprográfiai másolat is *expressis verbis* engedélyezett.

A cseh szerzői jogi törvény nagyon életszerűen oldja fel a magáncélú másolás és a kötelező engedély kollízióját, mivel a jogszerű felhasználók érdekeit szem előtt tartva leszögezi, hogy sem a jogkezelési adatok eltávolítását, sem pedig a hatásos műszaki intézkedés kijátszását nem lehet *prejudikálni* az engedélymentes felhasználásra hivatkozva. E szakasz jelentése valójában a gyakorlat vonatkozásában releváns, értelmezése sokféle lehet, jelentheti többek között a legális felhasználók érdekeinek védelmét is.

A lengyel törvény szerint filmeket akkor lehet díjmentesen, a szerző engedélye nélkül, mint szerzői jogi védelem alatt álló műveket használni, ha a hasznosítás magáncélból történik, és a felhasználásnak nincs anyagi haszonszerzési célja.⁸³ A magánhasználat szempont-

⁸⁰ Sztj. 35. § (1) bek.

⁸¹ Nagy Zoltán: A fájlcsere (file-sharing) jogi problémáiról. Kézirat. Pécs, 2006

⁸² Sztj. 35. § (6) bek.

⁸³ Art23. 1. of Div3. in Chapt3. It shall be permitted to use free of charge the work having been already disseminated for purposes of personal use without the permission of the author. This provision shall not authorize to build constructions according to other authors' architectural works as well as architectural and town planning works and to use electronic data bases possessing the features of a work unless this applies to one's own scientific use not connected with any profit-gaining purposes.

jából releváns a felhasználóval baráti, családi, rokoni vagy egyéb társadalmi jellegű kapcsolatban álló személy felhasználási természetű cselekménye.⁸⁴ Furcsa módon a törvény nem magáncélú másolásról, hanem használatról beszél, így e rendelkezésnek több értelmezési alternatívája is lehet, a második bekezdés azonban minden kétséget kizárva a másolásra vagy legalábbis a továbbításra céloz, mikor az engedély nélküli használat körében a különböző kapcsolatokról beszél. Így a fent megállapítottak itt is megállják a helyüket azzal a kivétellel, hogy filmalkotások megosztása is lehet jogszerű, ha azt egy olyan belső hálózaton végzik, amelyhez kizárólag a törvény által engedélyezett személyek férnek hozzá.

5.5. Zenék szabad felhasználása

A zenék, pontosabban a szerzők jogi védelmét több oldalról biztosítja a törvény, ugyanis a nyilvános előadást és a hanghordozóra rögzített alkotásokat is védi, azonban a technika fejlődésével az előbbiről az utóbbira tevődött át a hangsúly, mivel lehetővé vált a már felvett zeneművek további másolása.

A magyar szerzői jogi törvény 1. § (2) bekezdés *e*) pontja nyilvánítja védendő alkotásnak a zeneműveket, továbbá az Sztj. 76. § (1) bek. értelmében: „*Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt többszörözzék; terjesszék; vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.*”

Fenti megfogalmazásból egyértelműen kitűnik, hogy a törvény által biztosított szabad felhasználási lehetőségek közül itt is érvényesül a magáncélú másolatkészítés lehetősége, így ennek kifejtését mellőzve csak utalunk a filmeknél elmondottakra, hiszen a cseh, a lengyel és a hazai törvény is az általános szabad felhasználási szabályokat tekinti irányadónak a filmek és a zenék vonatkozásában. Dr. Ormós Zoltán megállapításai itt is helytállóak, mint az a 76. § (1) bekezdésének harmadik fordulatában látszik.

6. BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOZÁS

6.1. A nemzetközi büntetőjogi szintér

Az egységességet tekintve a büntetőjog közel sincs azon a szinten, mint a magánjog, aminek egyik oka, hogy sokáig elegendőnek bizonyultak a polgári jog rendelkezései, ám az elkövetések tömegessé válása, a haszonszerzési motívum, a szervezett bűnözés és a nemzetköziség fokozott megjelenése egyértelművé tette, hogy a hatékonyabb védelem okán szükség van

⁸⁴ Art23. 2. of Div3. in Chapt3. The scope of the personal use shall include the circle of people remaining in personal relationship and in particular family relations, kinship or social relationship.

büntetőjogi eszközökre is, ezek kicsit több mint egy évtizedes múltra tekintenek vissza. Egy dolog szem előtt tartása azonban elengedhetetlen, mégpedig az, hogy a büntetőügyekben való együttműködés nem tartozik az EK-pillérbe,⁸⁵ így főként az elsődleges jogforrások szintjén figyelhető meg az állam elleni, valamint a Közösség pénzügyi érdekeit kirívóan károsító cselekmények üldözendővé nyilvánítása. Napjainkban főként az Egyesült Államok szorgalmazza a kriminalizációt, mind szövetségi, mind tagállami szinten büntetni rendelve a szoftverkalózkodást, mely területen nagy hatást gyakorol napjainkban is az egyes nemzetek jogalkotására a BSA, amely a büntetések további szigorításától várja a statisztikai mutatók kedvezőbb alakulását⁸⁶ annak ellenére, hogy az Európai Unió jogalkotásának nem része a büntetőjog.⁸⁷ E fellépés alapja azonban néhány ponton erősen aggályos, hiszen a szabályozási keretet biztosító nemzeti szerzői jogi törvények sem minden esetben EU-konformak, ráadásul nagyon sok állam, így Franciaország, Németország, Norvégia és Svédország is támadja a DRM túlzott jogi védelmét. A francia alkotmánybíróság például alkotmányellenesnek nyilvánította a fogyasztókkal szemben alkalmazott DRM-eket.⁸⁸ Amíg ilyen és ehhez hasonló kérdések sem tisztázottak a tudományban, addig reálisan merülhetnek fel aggályok a büntetőjogi fellépéssel szemben. Nézzük ezután az EU lépéseit.

Az Európa Tanács már 1989-ben *ajánlást* dolgozott ki valamennyi tagállamnak az egyes számítógéppel kapcsolatos és számítógépes bűncselekményekről, melynek célja az egységes szabályozási elvek biztosítása és a tagállamok belső jogalkotásának megkönnyítése volt. A büntetni rendelt cselekményekről egy ún. minimum- és egy fakultatív listát állítottak össze, utóbbi – melyet a tagállamok el is fogadtak – tartalmazta a szándékosan elkövethető bűncselekményeket, a *fakultatív lista*, pedig olyan cselekményeket rendelt büntetni, melyekre vonatkozóan a tagállamoknak nem állt fenn kriminalizációs kötelezettségük, ugyanis az ajánlás e részét nem fogadták el.

A két listán szereplő tényállásokat az *elkövetési magatartások* alapján csoportosítva háromféle cselekménytípust különböztethetünk meg:

- *szoftverkalózkodás*, más néven szoftverlopás, mint a szerzői jogot sértő bűncselekmények;
- *számítógéppel mint eszközzel* – computer as tool crimes – megvalósított, valamely hagyományos büntetőjogi tényállásnak megfelelő bűncselekmények, bizonyos értelemben a szoftverkalózkodás ilyen típusú bűncselekménynek is minősül;
- *számítógépes rendszerek ellen* elkövetett cselekmények.⁸⁹

⁸⁵ Dr. Fejes Péter: Az Európai Unió, mint büntető joghatóság? Európai Jog, 2005. 2. sz. p. 3

⁸⁶ <http://www.hwsz.hu/hir.php3?id=15596> (2006. október)

⁸⁷ Csirke István: A modern technika vámszedői – Szoftverkalózkodás. Szakdolgozat – ELTE, Budapest, 2005, p. 6

⁸⁸ Trevor Cook–Sandrine Rambaud: In harmony? Problems with the copyright in the Information Society Directive. Copyright World Issue, 166 December 2006/January 2007, p. 18.

⁸⁹ Csak az ilyen típusú magatartások minősülnek kifejezetten számítógépes bűncselekménynek. Valamely hagyományos tényállás számítógép útján történő megvalósítása pusztán számítógéppel kapcsolatos bűncselekménynek minősül. A témáról bővebben Sieglér Eszter: A számítógéppel kapcsolatos és a számítógépes bűncselekmények. Magyar Jog, 1997. 12. sz.

Az ajánlás nem minden esetben írja elő büntetőjogi szankció alkalmazását, ennek esete csak akkor forog fenn, ha a cselekményt vagyoni haszonszerzés végett követték el.

Az EU 1998-ban tett jelentős lépéseket, ekkor a *Bizottság* egy összefoglaló tanulmányt írt a Tanácsnak a számítógépes bűnözésről (Study on Computer-Related Crime, azaz a COMCRIME).⁹⁰

A *Tanács és a Parlament* 1999 januárjára *többéves cselekvési tervet* dolgozott ki a számítógépes visszaélések ellen az egységes fellépés előremozdításáért, ennek záloga az év végi tamperei konferencián is elismert közös definíciók megalkotása.⁹¹

Fontos mérföldkő továbbá, hogy a Bizottság 2001 elején kiadott *közleményében* további lépéseket tett „a biztonságosabb információs társadalom kiépítésének, az informatikai infrastruktúrák fejlesztésének, valamint az informatikához kapcsolódó bűnözéssel szembeni fellépés szükségességéről”.⁹²

Az Európa Tanács eddigi legkiemelkedőbb lépése a 2001. november 23-án elfogadott, „A számítógépes bűnözésről szóló egyezmény”, amely kriminalizációs kötelezettséget támaszt a tagállamokkal szemben minden olyan számítógépes bűncselekményre nézve, amely valamennyi, nemzetközi egyezménybe⁹³ foglalt jogot sért. Az egyezmény a bűncselekménnyé minősítés minimális feltételeként határozza meg a *szándékosságot*, az elkövetés *kereskedelmi mértékét* és annak *számítógépes rendszer útján* történő megvalósulását, ám hatékonyságát tekintve e cikkel szemben is vannak fenntartások, hiszen még ez sem fogalmaz meg egységes büntetési tételeket. A nemzetköziség fokozott figyelembevételét mutatja, hogy a dokumentum rendelkezik a joghatóságról, szorgalmazza a büntetőeljárás gyorsítását, a bizonyítás könnyítését, a számítástechnikai adatok lefoglalását, átvizsgálását, és a szükséges információk vonatkozásában közlési kötelezettséget támaszt. Garanciális jelentőségű a dokumentum 15. cikke, hiszen az arányosság elve és az emberi jogok feltétlen érvényesülését írja elő. Az egyezmény további célja, hogy elősegítse a jogsegélyfajták jobb gyakorlati érvényesülését.

Megemlítendő még a 2004. március 9-én elfogadott *2004/48/EK direktíva*, mely kíméletlen szigorral lép föl a szoftverkalózok ellen, a jogszabály a gyanúsítottnál, a hatóságok beleegyezésével tartható házkutatás tekintetében szolgál újdonsággal az eddigi EU-direktívák sorában.

A megoldandó probléma súlyát mutatja, hogy már a *G8-ak* 2004. májusi konferenciáján is állást foglaltak a számítógépes bűnözéssel szembeni nemzetközi fellépés szükségességéről, aminek keretében megállapodtak a nemzetközi ellenőrzés és együttműködés fejlesztéséről,

⁹⁰ COMCRIME-Study – prepared for the European Commission by Prof. Dr. Ulrich Sieber; A tanulmány teljes terjedelmében olvasható: <http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.html> (2006. október)

⁹¹ A cselekvési terv eredeti formájában megtalálható: <http://europa.eu.int/ISPO/eif/InternetPoliciesSite/Crime/CrimeCommEN.html> (2006. október)

⁹² Creating a Safer Information Society by Improving the Security of Information Infrastructures and Combating Computer-related Crime. Brüsszel, 2001. 01. 26. A cselekvési terv eredeti formájában megtalálható: <http://europa.eu.int/ISPO/eif/InternetPoliciesSite/Crime/CrimeCommEN.html> (2006. október)

⁹³ Értsd alatta: BUE, TRIPS, SZJSZ

a nemzeti büntetőjogok modernizálásáról, az infrastruktúra védelmének és a leghasznosabbnak látszó eszközök használatának elvéről.⁹⁴

A dokumentumoknak és a konferenciáknak az eltérő gyakorlati érvényesülés a problémája, ugyanis az általuk deklaráltak pusztán elvi állásfoglalások, keretjellegűek, mivel korábban még nem mutatkozott akkora igény az egységesítésre, mint napjainkban, ezért az egység megteremtése még hosszú ideig fog tartani. A másik gátló probléma, hogy a büntetőjogi rendelkezések tartalmát képező polgári jogi szabályozás sem egységes. Harmadrészről pedig a fogyasztói jogokat is nagymértékben korlátozza az egyoldalú szerzői jogi védelem.

Az Európai Parlament nagy várakozásokat követően napjainkban fogadta el a szerzői jogi jogsértések esetén alkalmazandó büntetőjogi szankciók harmonizálásáról szóló irányelvet, melyet az első, eme jogterületet szabályozó, kötelező erejű közösségi jogi jogforrásként tartanak számon. Az irányelv jelentősége azért is kiemelkedő, mert végre elkerülhetővé válik a hazánkban elterjedt túlzott inkriminációs gyakorlat, ugyanis az irányelv a gondatlan bűnelkövetést és a kereskedelmi mértéket el nem érő jogsértéseket nem rendeli büntetni. A szándékosság és az üzletszerűség szintjét elérő cselekmények esetén azonban, nagyon helyesen, háromszázezer eurós pénzbüntetést és akár négy évig terjedő szabadságvesztést helyez kilátásba.⁹⁵

6.2. Cseh büntetőjog

A magyar szabályozáshoz hasonlóan a cseh törvényhozó is a *monista koncepció* fényében alkotta meg a szerzői jogokat védő büntetőjogi szabályokat, szankciókat, így azok a Cseh Büntető Törvénykönyvben, nem pedig külön törvényben találhatóak.

A 152. § (1) bekezdése szerint: „*Aki engedély nélkül használ fel, és ezzel megsért egy szerzői jogi oltalom alatt álló munkát – így művészeti előadást, hang- vagy filmfelvételt, rádiós vagy televíziós sugárzást vagy adatbázist –, két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel vagy az elkövetés eszközének elkobzásával büntetendő.*”⁹⁶

E fenti alaptényállás *jogi tárgya* a szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni jogok összessége, így a munka szerzőjének művén, a művészi előadónak előadásán, a hang- vagy filmfelvétel-előállítás felvételén, a rádió- vagy televíziós szervezetnek a műsorán, az adatbázis előállításának alkotásán fennálló vagyoni joga, melyek megsértése a szerzői jogról szóló törvény 1. §-a által meghatározott⁹⁷ elkövetési tárgyakon keresztül valósulhat meg a gyakorlatban.

⁹⁴ Csirke István: i. m. (87), p. 32

⁹⁵ <http://www.jogiforum.hu/hirek/15872> (2007. április)

⁹⁶ Par1 of Article 152: Whoever without authorisation infringes the rights to a work protected by copyright, artistic performance, sound or audio-visual recording, radio or television broadcast or database shall be punished by imprisonment for a period of a maximum of two years, or by a financial penalty, or by forfeiture of the object. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

⁹⁷ Art 1

A számítógépi programot mint elkövetési tárgyat a „szellemi alkotás”⁹⁸ fogalmának kibontásakor határozza meg a jogalkotó a 2. §-ban: „Számítógépi program is tekinthető szellemi alkotásnak, ha eredeti olyan értelemben, hogy az alkotó önálló szellemi tevékenysége következtében jött létre.”⁹⁹ Azonban a törvény az elkövetési magatartást pontosan nem határozza meg, így erre minden olyan cselekmény alkalmas, melyet a szerző nem engedélyezett, vagy az ilyen engedély kereteit túllépi, és alkalmas az alkotáson fennálló jogok megsértésére.

A szakasz a bűncselekményt magatartás-tényállás formájában szabályozza, így a bűncselekmény vagyoni hátrány bekövetkezésétől függetlenül megvalósul, az alaptényállása célzatot nem értékel, és a bűncselekmény *dolus directus* formájában bárki által megvalósítható.

A befejezett alakzathoz elég a szerzői jogot sértő cselekmény megkezdése, mely tanúsítása esetén a jogalkotó két évig terjedő szabadságvesztést, pénzbüntetést vagy a jogsértést megvalósító tárgy elkobzását helyezi kilátásba.

A minősített esetet célzatos bűncselekményként a 152. § (2) bekezdése rendeli büntetni: „Hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel vagy az elkövetési tárgy elkobzásával büntetendő, aki:

- a) az 1) bekezdésben foglaltakat vagyoni haszonszerzés végett;
- b) rendszeres jövedelemszerzés végett (üzletszerűen) követi el.”¹⁰⁰

A fentiekből kitűnik, hogy e rendelkezés kerettényállás, melyet a hatályos szerzői jogi törvény tölt ki tartalommal, továbbá hogy a cseh jogalkotó, nagyon helyesen, *kizárólag* a szándékos elkövetést rendeli büntetni, ami azért előremutató, mert nem inkriminalizálja Csehország számítógéppel rendelkező állampolgárainak jelentős részét, jóval kedvezőbb statisztikai mutatókat generálva ezzel az elkövetések tekintetében. Míg 2003-ban a vizsgált vállalatok 40%-a használt illegális szoftvereket 106 millió dollár bevételkiesést okozva ezzel az érintett cégeknek, addig 2004-ben a fenti arány 41%-ra nőtt, az általa okozott hátrány pedig 132 millió dollárra emelkedett. A BSA és az IDC (a globális IT, távközlési és technológiai felhasználói piacok vezető információs szolgáltató, tanácsadó és rendezvényszervező cége) legutóbbi felmérése szerint ugyanis Csehországban 2005-ben az ellenőrzött szoftverek 40%-a volt csak hamis, ami 121 millió dollár kárt okozott az iparágnak.¹⁰¹

⁹⁸ A törvény a „work” kifejezést használja. (A szerző által fordítva.)

⁹⁹ Par2 of Art 2: A computer program shall also be considered a work if it is original in the sense of being the author's own intellectual creation. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁰ Par2 of Art 152: Imprisonment for a period of six months to five years or financial penalty, or forfeiture of the object will be imposed on whoever:

- a) gains by the act mentioned in paragraph 1 substantial benefits or
- b) conducts such act in substantial amount. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰¹ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

6.1. Lengyel büntetőjog

Míg a cseh és a magyar büntetőjog egyaránt a monista koncepció híve, addig a lengyel megoldás a szerzői jogi törvény tekintetében a *dualista megoldást* választja, így az 1994. február 4-én elfogadott szerzői és szomszédos jogokról szóló törvény¹⁰² büntetőjogi rendelkezéseket is tartalmaz.

A 115. § rendeli büntetni a *bitorlást*, de jelen tanulmány – terjedelméből kifolyólag – csak a szerzői jogi jogsértéssel foglalkozik.

A 116. § (1) bekezdése szerint: „*Aki más szellemi alkotását, művészi előadását, zene- vagy videofelvételét, rádióadását vagy ezek eredeti vagy átdolgozott változatát engedély nélkül vagy az ilyen engedély feltételeivel ellentétesen terjeszti, pénzbüntetéssel, szabadságkorlátozással vagy szabadságvesztéssel büntetendő.*”¹⁰³

A bűncselekmény *jogi tárgya* a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok összessége, nevezetesen az előadóművész előadásán, a zene- vagy videofelvétel előállítójának felvételén, a rádiószervezet adásán fennálló jogosítványok.

A bűncselekmény *elkövetési tárgyáról* a törvény 1. §-ának (1)–(2) bekezdése rendelkezik. A szerzői jog tárgya lehet minden egyedi jellegű, alkotói tevékenység eredménye, ezek bármely más manifesztuma, tekintet nélkül értékére, rendeltetésére vagy megjelenési formájára. Ezt a későbbiekben a törvény csak a „szellemi alkotás”¹⁰⁴ kifejezéssel nevezi meg. A (2) bekezdés 1) pontja az első helyen nevesíti a számítógépi programot mint szellemi alkotást.

A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a terjesztés, amely a cselekmények tág körét határozza meg, ha ugyanis a szavak általános jelentéséből indulunk ki, megállapíthatjuk, hogy e kifejezés alá szubszumálható a *kölcsön*, a *haszonkölcsön* és az *ajándékozás* mint egyoldalú kötelek, továbbá a *bérlet*, illetve az *adásvétel* mint szünallagmatikus, vagyoni ellenszolgáltatás fejében megvalósuló szolgáltatások. Az utóbbi ügyletek nem tartoznak szükségszerűen e bekezdésbe, hiszen a haszonszerzés már egy olyan többlet, amelyet nem értékel az alaptényállás. Egy felhasználó viszont bármennyi másolatot készíthet saját használatra, ha azokat nem adja tovább, nem követ el bűncselekményt. A szakaszban értékelt magatartás bárki által, *egyenes szándékkal* elkövethető.

Az alaptényállás-magatartás bűncselekmény, amelyben a törvényhozó célzatot nem értékel, *befejezettségéhez* elegendő a magatartás – terjesztés – megkezdése, ami azonban csak abban az esetben minősül folytatólagosnak, ha az ugyanolyan vagy hasonló jellegű jogsértést azonos sértett sérelmére követik el.

¹⁰² Act of 4 February 1994 on copyright and neighbouring rights

¹⁰³ Par1 Art 116: Whoever, without authorization or against its terms and conditions, disseminates someone else's work, artistic performance, phonogram, videogram or broadcast in the original or derivative version shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to 2 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁴ A törvény a „work” kifejezést használja. (A szerző által fordítva.)

A törvényhozó a (2) bekezdésben minősítő körülményt értékeli: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat vagyoni haszonszerzés végett követik el, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁵

Az e szakaszban értékelt bűncselekmény *célzatos*, az elkövető vagyoni nyereség reményében követi el cselekményét, mely a vagyoni hátrány bekövetkezésétől függetlenül befejezetteknek minősül.

A 116. § (3) bekezdése rendeli büntetni az üzletszerű elkövetőket: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat rendszeres jövedelemszerzés végett (üzletszerűen) követik el vagy szervezik vagy vezetik, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁶

A lengyel szabályozás érdekessége, hogy a befejezett alakzathoz elegendő az üzletszerű elkövetés *szervezése vagy vezetése*, a törvény azt is súlyosabban rendeli büntetni. Az üzletszerűség¹⁰⁷ megállapításához és a bűncselekmény megvalósulásához sem szükséges a cselekmény befejezettsége. A vezetés és a szervezés esetén nem szükséges a kívánt eredmény elérése. Így ha néhány személy olyan vállalkozást szervez, melynek célja kalózmásolatok nagyszámú készítése és értékesítése, büntetendő. A lengyel törvény e tekintetben nagyobb fokú prevenciót valósít meg.

Végül a törvény a (4) szakaszban rendeli büntetni a gondatlan bűnelkövetőket: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat gondatlanságból követik el, pénzbüntetéssel vagy szabadságkorlátozással vagy egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁸

A 117. § szerint: „Aki más szellemi alkotásának, előadóművészi teljesítményének, hangfelvételének, filmfelvételének vagy műsorának eredeti vagy átdolgozott változatát engedély nélkül vagy az ilyen engedély feltételeivel ellentétesen terjeszti, rögzíti vagy másolja, és az így létrejött bármely példányra a másik fél ügyletkötési szándékkal ajánlatot tesz vagy fogad el, pénzbüntetéssel vagy szabadságkorlátozással vagy két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁹

A bűncselekmény *tárgya* azonos a 116. §-ban meghatározottakkal, így e szakasz csak az előzővel együtt értelmezhető, az *elkövetési magatartás* vonatkozásában azonban eltérő, az utóbbi esetben az a kalózpéldányra irányuló ajánlattétel vagy a megtett ajánlat elfogadása.

¹⁰⁵ Par2 Art 116.: If the perpetrator commits the act specified in paragraph 1 above in order to gain material benefits, he/she shall be liable to deprivation of liberty of up to 3 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁶ Par3Art 116.: If the perpetrator makes the offence specified in paragraph 1 above a regular source of income or organizes or manages a criminal activity, as specified in paragraph 1, he/she shall be liable to deprivation of liberty from 6 months up to 5 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.) Az üzletszerűség fogalma a lengyel jogban azonos a hazai büntetőjogunkban ismeretes fogalommal (Btk. 137. § 9. pont).

¹⁰⁷ Az üzletszerűség fogalma a lengyel jogban azonos a hazai büntetőjogunkban ismeretes fogalommal (Btk. 137. § 9. pont).

¹⁰⁸ Par4 Art 116.: If the perpetrator of the act specified in paragraph 1 above acts unintentionally, he/she shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to one year. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁹ Par1 Art 117.: Whoever, without authorization or against its conditions and for the purposes of dissemination, fixes or reproduces someone else's work in the original or derivative version, artistic performance, phonogram, videogram or broadcast, and gives his/her consent to its dissemination, shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to 2 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

A törvényhozó itt szintén *delictum sui generis*ként rendeli büntetni a szóban forgó cselekményt, mely az ajánlat vagy az elfogadó nyilatkozat megtételével válik *befejezetté*, tehát az előkészületi jellegű, a kötelmet létesítő tevékenység kifejtésén túl nincs is szükség egyéb feltétel fennforgására.

A bűncselekmény *egyetlen és eshetőleges* szándékkal bárki által megvalósítható. A *tévedés* azonban kizárja az elkövető büntethetőségét, ha ugyanis abban a hiszemben van, hogy eredeti példányt vásárolt, nem büntethető. Ha például egy 14. életévét be nem töltött személy köt szerződést ilyen másolatokra, nem büntethető.

A törvény eljárási jellegű szabályokat is tartalmaz, így például büntetni rendeli a hatósági ellenőrzést akadályozó személyt,¹¹⁰ ítélethozatal esetén elrendelheti az elkövetésből származó és az ahhoz használt tárgyak elkobzását.¹¹¹ A fent tárgyalt bűncselekményekről megállapítja, hogy magánvásadásak,¹¹² továbbá rendelkezik az eljáró bíróságok joghatóságáról¹¹³ is.

A 118. § rendeli büntetni a szellemi alkotások eladásában vagyoni előnyért segítséget nyújtó részeseket, valamint a rejtve maradást előremozdító bűnpártolókat, három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztést helyezve kilátásba. Üzletszerű bűnelkövetés¹¹⁴ esetén ötévi szabadságvesztésre kell ítélni az elkövetőket. Fenti cselekmények bizonyítottsága esetén az elkövető nem hivatkozhat arra, hogy nem volt tisztában a másolatok eredetével, ha azok feltételezhetően jogellenes forrásból származtak. Ilyen tények megállapítása például p2p programokon található szoftverek esetén lehetetlen.

A lengyel törvényről összességében megállapítható, hogy nagyon kimunkált, részletes, nem hagy szabályozatlan területet ahol jogbizonytalanság állhatna elő, de néhol a részletekben veszti el hatékonyságát. A törvényt 1994-ben fogadták el – és 2003-ban módosították utoljára –, és megfelel a társadalmi-gazdasági követelményeknek, ennek ellenére Közép- és Kelet-Európa vizsgált államai közül a szoftverkalózkodás itt a legelterjedtebb.¹¹⁵ Míg a kalózkodás mértéke 2003-ban 58% volt, ami 301 millió dollárnyi bevételkiesést okozott, addig 2004-ben ez az érték az 59%-t érte el, mely 379 millió dollár kárral járt. A BSA és az IDC legutóbbi felmérése kimutatta, hogy az ellenőrzött cégek 58%-a használt hamis szoftvereket 2005-ben, éves szinten 388 millió dollár kárt okozva ezzel a szoftveriparnak. Az adatok jól mutatják a kalózkodás jövőbeli tendenciáit: 2003-ban és 2005-ben az illegális szoftverek használatának mértéke azonos volt, ám tavaly ez az érték 87 millió dollárral nagyobb bevételkiesést jelentett.

¹¹⁰ Art 119.

¹¹¹ Par1–2 of Art 121.

¹¹² Art 122.

¹¹³ Art 123.

¹¹⁴ A 118. §-ba foglalt cselekmény szervezését és vezetését is büntetni rendeli a törvény (*delictum sui generis*).

¹¹⁵ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

6.2. Magyar büntetőjog

Hazai jogunk a *monista koncepció* híve, ennek ellenére a szerzői jogról szóló törvény nem alkot egy testet a Polgári Törvénykönyvvel,¹¹⁶ de a szerzőijog-sértés esetén alkalmazandó büntetőjogi jogkövetkezmények a Büntető Törvénykönyvben (Btk.) kodifikált tényállások. A Különös részen belül, a vagyoni elleni bűncselekmények között, a 329–329/D. § rendeli büntetni a szellemi alkotásokat valamilyen módon bitorló, sértő, engedély nélkül megváltoztató, a műszaki intézkedéseket kijátszó bűncselekményeket. Ezek között található az iparjogvédelemre – 329/D. § – vonatkozó rendelkezések is, de a továbbiakban csak a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésével – 329/A. § – foglalkozunk. A tényállást az 1993. évi XVII. törvény¹¹⁷ illesztette be a Btk. XVIII. fejezetébe, amely beiktatását követően több változáson ment keresztül. A tényállás nem kifejezetten számítógépes bűncselekmény, nemcsak számítógéppel lehet megvalósítani, de leginkább az internetről letölthető mp3 fájlok, filmek, programok és ezek másolása sérti a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokat. A szakaszt az 1999. évi CXX. ¹¹⁸ és a 2001. évi CXXI. törvény¹¹⁹ módosította, mely módosítások bemutatására¹²⁰ területi korlátok miatt nem kerül sor.

A hatályos törvény a következő: „*Aki az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás szerzőjének a művén, előadóművésznek az előadóművészi teljesítményén, hangfelvétel előállítójának a hangfelvételen, rádió- vagy televízió-szervezetnek a műsorán, illetőleg film vagy adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló jogát hasznoszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.*”

A bűncselekmény *jogi tárgya* a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok, így az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotások szerzőjének a művén, az előadóművésznek az előadó-művészi teljesítményén, a hangfelvétel előállítójának a hangfelvételen, a rádió- vagy televíziószervezetnek a műsorán, illetve film vagy adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló vagyoni jogok sérthetlensége. A személyhez fűződő jogok megsértése esetén nem lehet erre a szakaszra hivatkozni, ha ilyen vagy ehhez hasonló cselekményt bírálnak el, akkor a már említett polgári jogi szabályok az irányadók.

A bűncselekmény *elkövetési tárgyainak* körét a Szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. §-nak (1) bekezdése határozza meg, így az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat. A törvény 1. § (2) bekezdése *a)–p)* pontja exemplikatív bontja ki az (1) bekezdésben foglaltakat, ennek megfelelően a szakasznak az elején találunk egy olyan klauzulát, amely kimondja, hogy a felsorolás nem teljes. A *c)* pont nevezi meg a szoftvert mint a szerzői jogi védelem egyik, számunkra fontos tárgyát.

¹¹⁶ Az új Ptk. koncepciója viszont magába foglalja a Gt. és a Csjt. mellett az Sztj.-t is.

¹¹⁷ Hatályba lépett: 1993. május 15.

¹¹⁸ Hatályos: 2000. március 1-jétől

¹¹⁹ Hatályos: 2002. április 1-jétől

¹²⁰ A témáról bővebben Balogh Zsolt György: *Jogi informatika*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 1998, p. 270

A bűncselekmény *elkövetési magatartása*¹²¹ valamennyi olyan magatartás, amely sérti a fent említett művek szerzőinek vagyoni jogait. Ezeknek a körét a törvény nem részletezi. Az elkövetés csak akkor tényállásszerű, ha *alkalmas* vagyoni hátrány okozására. A szoftverek és a szoftveralkalmazkodás vonatkozásában változatosan alakulhat az elkövetési magatartások köre, a másolástól kezdődően a kölcsönön, a haszonkölcsönön és az ajándékozáson át eljuthatunk a szoftveralkalmazkodás legkifinomultabb elkövetési technikáig, melyeket fentebb már vizsgáltunk (lásd: 3.3.).

A törvényhozó az (1) bekezdésen belül *célzatot és eredményt* is értékel, mégpedig a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok hasznoszerzés végett történő vagy vagyoni hátrányt okozó megsértését, tehát a tényállás első fordulata *célzatos*, az elkövető hasznoszerzés reményében cselekszik, így ebben az esetben a bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal valósítható meg. Ezért az első fordulat magatartás-bűncselekményt minimalizál, mely a tényleges vagyoni hátránytól függetlenül megvalósul az ilyen irányú magatartás pusztán elkövetésével. A második fordulat pedig már bekövetkezett vagyoni hátrányról beszél – ebben az értelemben eredménytényállás –, melyhez már a cselekmény *dolus eventualis*¹²² formája is elegendő. A bűncselekmény *alanya* tettesi, társtettesi minőségben bárki lehet.

A tényállás (2)–(3) bekezdése tartalmazza a cselekmény minősített eseteit: „A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését

- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva,
- b) üzletszerűen

követik el.”

„A büntetés

- a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,
- b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt

okozva követik el.”

A vagyoni hátrány értelmezése különösen alakul a szoftverlopásnál, mert itt fizikai értelemben a kérdéses dolog nem kerül egy másik személy birtokába, és nem tűnik el „a bolt polcáról sem a szóban forgó tárgy.”¹²³ Épp ellenkezőleg, a probléma az, hogy a szoftver a polcon marad, és a vevő nem veszi meg, ezért a kár tulajdonképpen *elmaradt haszon* (lucrum cessans), és nem *damnum emergens* jellegű hátrány. A Btk. konzekvensen nem bekövetkezett kárról, hanem vagyoni hátrányról beszél, melybe beleillik az elmaradt haszon.

¹²¹ A Legfelsőbb Bíróság BH2002. 301. II. sz. határozata kimondja, hogy az elkövetési magatartás a jogdíj meg nem fizetése. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²² A törvény kommentárja ezzel szemben nem beszél eshetőleges szándékról, pedig eme bűnösségi alakzat magából a törvényből következően elegendő, amennyiben a vagyoni kár bekövetkezik.

¹²³ *Magyar Csaba*: Mennyit ér a szoftver? Infokommunikáció és Jog, 2004. 1. sz. p. 34–36

A gondatlanságból való elkövetés vétségét a (4) bekezdés rendeli büntetni: „*Aki a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését vagyoni hátrányt okozva gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.*”

A minősítő tényállások mindegyike és a gondatlan bűnelkövetés is *eredménytényállás*, a befejezettséghez tényleges károsodás szükséges, szemben az alaptényállással, ami ilyen értelemben szigorúbb.

A BSA adatai alapján hazánkban a kalózkodás mértéke 2003-ban 42% volt, ez 96 millió dollár kárt okozott a szakmának. A következő évre ez az arány 2%-kal nőtt, ami 126 millió dollár kárt jelentett, viszont tavaly ismét 42% volt 106 millió dolláros éves kárral.¹²⁴

A formális logika szabályait nézve megállapítható, hogy a rendelkezés kiválóan illeszkedik a Btk. rendszerébe mind rendszertanilag, mind a kilátásba helyezett büntetés mértékét illetően. A szakasznak azonban vannak súlyos hibái.

– Az *elkövetési magatartás* magas absztrakciója, ami problémát jelent, mivel így szükségtelenül magassá válik azok száma, akik elkövethetik a bűncselekményt. Fentebb már láttuk, hogy született azonban egy bírósági határozat,¹²⁵ mely kimondja, hogy az elkövetési magatartás a jogdíj meg nem fizetése, sajnálatos módon azonban a határozat sem rendezte megfelelőképpen a szóban forgó kérdést, mivel nem írta – és nem is írhatta volna – felül az elkövetési magatartás második fordulata. Az ebből fakadó probléma csak a törvény megfelelő módosításával orvosolható, és ha az üzletszerűséget nem is vennék alaptényállási elemnek, a „terjesztés” mint elkövetési magatartás vagy a jelenleg hatályos „sért” ige ilyen irányú kibontása a fenti célnak eleget tenne.

– A másik gondot az elkövetés *alsó határértékének* hiánya jelenti, ugyanis a hatályos törvény szerint már ezer forint értékű szoftver illegális másolata is büntetést von maga után, azonban az ilyen és ehhez hasonló cselekmények társadalomra való veszélyessége teljes mértékben hiányzik, ám következmények nélkül sem maradhatnak. Ezért megfontolandó lenne a bűncselekmény szabálysértési alakzatának kodifikálása, ami egy bizonyos elkövetési érték alatt vagyoni jellegű szankciókat helyezne kilátásba – szükségességét a BSA jogásza is megerősítette.¹²⁶ Tény, hogy a büntetőjognak kell, hogy legyen visszatartó ereje, de ezt nem a fokozatosság nélküli szigorral, hanem a joghátrány elmaradhatatlanságával képes a jogalkotó leginkább elérni. Az illegális szoftvermásolás esetén a vagyoni jellegű szankciók kiszabása jelentené a legnagyobb generál- és speciálprevenciót, hiszen a felhasználók a kalózmásolatok alacsony ára miatt, megtakarítás végett vásárolnak illegális forrásból.

– Harmadrészt a már fentebb említett túlzott inkriminalizáció 1999-ben és 2001-ben csak tovább erősödött. Az 1999. évi CXX. törvény 38. §-a 2000. március 1-jei hatállyal ik-

¹²⁴ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹²⁵ BH2002. 301. II. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁶ <http://www.jogiforum.hu/hirek/7188> (2006. október)

tatta a Btk.-ba a 329/C. §-t, büntetni rendelve ezzel a jogkezelési adatok meghamisítását. A 2001. évi CXVI. törvény 75. §-nak „jóvoltából” pedig a 329/B. § nyilvánította büntetendővé a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszását. Mindkét rendelkezésről elmondható, hogy *delictum sui generis* jellegűek, nincs önálló jogi tárgyuk, és a Btk. 329/A. §-val a jogtárgyazonosság miatt látszólagos halmazatban állnak, ha egyik vagy másik szakaszt a szerzői jog tényleges megsértése követi. A kérdés csak az, hogy a halmazat anyagi vagy alaki, ugyanis mindkettőnek fennállnak a feltételei. Az előbbit támasztja alá, hogy a szerzői jog megsértésének szükségszerű eszközcselekménye, ha a kérdéses tartalmat TPM-mel (technical protection measure) látják el, az utóbbi mellett szól azonban, hogy mindkettő azonos jogtárggyal rendelkezik, ezért az alaki halmazat feltételeinek is megfelel. Bár eme jogtárgyak nem lehetnek önállóak, így a szóban forgó szakaszok büntetőjogi megítélése is aggályos, amely tételt erősíti, hogy a cseh és a lengyel büntetőjogban sem léteznek ilyen önálló bűncselekmények.

– Végül sokkal inkább jogértelmezési probléma a *Legfelsőbb Bíróság* következtelensége, ami a Btk. 329/A. §-ról született bírósági határozatok egy részének hatalmas logikai zavarában ütközik ki. A büntetőjog csak abban az esetben avatkozik be az állampolgárok életviszonyaiba, amikor már egyik eszköz sem elég hatékony. Hazánkban viszont nem érvényesül a büntetőjogi fellépés végsőmegoldás-jellege, sőt a Btk. e szakasza nem áll összhangban az Sztj. rendelkezéseivel sem. Míg 2000-ben¹²⁷ megállapították, hogy a Btk. 329/A. §-a „olyan keretényállás, melyet a hatályos rendelkezések töltenek ki tartalommal”, addig egy 2003-as bírósági határozat¹²⁸ kimondja, hogy „megvalósítja a szerzői és szomszédos jogok megsértésének a vétségét, aki a számítógépi programot nem forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés céljából, hanem kizárólag saját felhasználásra akár egy példányban is másolja”. Míg a bírósági határozat ilyen szigorú, addig az Sztj. elismeri a biztonsági másolat¹²⁹ készítésének lehetőségét, sőt a jogszerűen használt magáncélú másolatot¹³⁰ sem nyilvánítja engedélykötelesnek, mely azonban szoftverek esetében nem készíthető. E vonatkozásban a Btk. primer jelleggel, drasztikusabb módon rendez olyan cselekményeket, melyeket a szerzői jogi törvénynek kell – kellene. Szoftverről biztonsági másolat, egyéb szellemi termékek esetében magáncélú másolat kizárólag jogszerűen szerzett alkotásról, utóbbi esetében csak saját eszköz igénybevételeivel készíthető, amely nincs ellátva másolásvédett technikával, különben a felhasználó könnyen gondatlan bűnelkövetővé válik, amint azt már fentebb kifejtettük. Ráadásul a 2003-ban keletkezett BH példányszámról beszél, teljesen ellentétesen a jogszabállyal, ami értékhatárok alapján különböztet.

A következtelenség figyelhető meg a törvény kommentárja és a *BH1996. 137. II.* között. Az utóbbi szerint „a szerzői és a szomszédos jogok megsértése eredménybűncselekmény, mely

¹²⁷ BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁸ BH2003. 101. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁹ Sztj. 59. § (2) bek.

¹³⁰ Sztj. 35. § (1) bek.

akkor válik befejezetté, ha a törvényben megkívánt vagyoni hátrány bekövetkezik”. Viszont ez *contradictio in adiecto*, mivel a Kommentár maga mondja, hogy első fordulatánál nem szükséges, hogy az elkövető bármilyen haszonra szert tegyen, a bűncselekmény már az ennek érdekében való cselekvéssel befejezett. A Legfelsőbb Bíróság az egységes bírói gyakorlat érdekében hozhat – és hoznia is kell – határozatokat, de saját maga nem jogalkotó szerv, így határozatai nem lehetnek a törvénnyel ellentétesek. A fenti esetben azonban nem fektettek kellő figyelmet az alaptényállás első fordulatára.

A törvényi tényállással kapcsolatos kritikákkal szemben azonban elengedhetetlen megemlékezni a 2007. évi XXVII. törvény¹³¹ hozta változásokról, melyek részben korrigálták az imént említett gyengeségek egy részét.

A hatályos 329/A. § szövege a következő: „*Aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.*”

A bűncselekmény tárgyainak körét is érintette a törvénymódosítás, amely nagyon helyesen a szerzői jogi törvényre utal vissza, így a szakasz ténylegesen kerettényállássá lett, ahogyan azt a fent említett bírósági határozat¹³² is megállapította. Ennek következtében megoldódott az a gyakorlatban ugyan nem alkalmazott, ám a törvényben létező probléma, hogy a Btk. már egy film vagy zenei mű letöltését a szabad felhasználás¹³³ ellenére is büntetni rendelné, teljes jogbizonytalanságot teremtve ezzel a törvények alkalmazási területén. Itt csak utalnánk a büntetőjog fentebb rögzített *ultima ratio* jellegére. Azonban akadnak ellenzői is az aktuális módosításnak, akik kritikaként vetik föl a polgári jogi tartalmat, mivel véleményük szerint aggályos lehet a polgári jogszabály büntetőbírák által történő értelmezése. A szerző véleménye szerint ez sem jelent valós problémát, hiszen a büntetőjogi rendelkezések határait eddig is az Sztj. szabályai adták, főleg a szabad felhasználás tekintetében. Az elkövetési magatartás és a célzatosság tekintetében nem történt változás.

A másik fontos változás a gondatlan bűnelkövetés *dekriminalizálása*, mely szintén a büntetőjog végsőmegoldás-jellegét erősíti. Időszerű változtatás volt, különösen a szoftvekkal történő visszaéléseket tekintve, ugyanis ezeknek a legnagyobb része gondatlanságból történik, vagy legalábbis annak ítélik meg a bizonyítási cselekmények nehézsége miatt. Bár a legtöbb esetben, ahogyan azt a próbavásárlások tucatja is alátámasztja, az operációs rendszerekkel történő visszaélések vagyoni haszonszerzést, néha üzletszerű bűnelkövetést is magvalósítanak, de ezek bizonyítása általában – az elkészített jegyzőkönyvek ellenére – eredménytelen. Azonban ez nem feltétlenül jelentkezik tényleges problémaként, mivel a polgári jogi igények érvényesítését nem korlátozza a gyakorlatban sem a szóban forgó módosítás.

¹³¹ Hatályos: 2007. június 1-jétől

¹³² BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

¹³³ Sztj. 35. § (2) bek.

A kerettényállási jelleggel összefüggő minőségi változás továbbá, hogy a jogutódok szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogait is védelemben részesíti a Btk., mivel a szakasz tartalmát az Szjt. adja, és a büntetőtörvény nem sorolja fel tételesen, hogy kinek milyen művén fennálló jogát védi. Ez *de jure* már a módosítás előtt is megvalósult, ám annak a bíróság általi megítélése vetett fel problémákat.

A módosító törvény a hatásos műszaki intézkedések vonatkozásában¹³⁴ is előnyös változásokat eszközölt, mivel a *sui generis* bűncselekmény tárgyát szintén az Szjt.-ben meghatározott rendelkezésekhez igazította, valamint büntetni rendelte a hatásos műszaki intézkedések tényleges kijátszását, ami ezidáig nem minősült elkövetési magatartásnak.

A törvénymódosításról összességében elmondható, hogy megalapozott, időszerű és kiválóan megoldott lépés a jogalkotó részéről, ami később a szerzői jogi jogsértések számának statisztikai csökkenését is eredményezi majd.

7. JOGÉRTELMEZÉS A HAZAI ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT FÉNYÉBEN

Online felhasználások, szoftverek, valamint egyéb digitális tartalmak esetében nem mindig alkalmazhatóak egyértelműen a gyakorlatban a jogszabályi rendelkezések. Sok fogalom és eljárás kiüresedik, egészben vagy részben elveszíti általánosan elfogadott jelentését internetes környezetben, az új intézmények pedig néha ismeretlenek, és a bírói gyakorlatnak sok idő szükségeltetik ezek befogadásához. Itt csak néhányat sorolunk fel, példálódzó jelleggel, a teljesség igénye nélkül.

A probléma civiljogi oldalánál kezdve sem a bírói gyakorlat, sem a jogszabály nem ismeri a *jogutódlást*¹³⁵ olyan jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok megszűnésének esetében, amelyek elsődleges jogosultak voltak. Az ily módon alanytalanná vált jogokról hatályos szerzői jogunk nem szól, ami azonban nem róható fel a hazai jogalkotásnak és az igazságszolgáltatási gyakorlatnak, hiszen a környező, vizsgált államok egyike sem rendelkezik ezt tisztázó szabályokkal, ilyenek alkotásához még kristályosodni kell az elméleti alapoknak. Vannak olyan jogintézmények is, amelyeknek nem a megalapozottsága kérdéses, hanem egyszerűen értelmezhetetlenek az internethez hasonló közegben. Ilyen például a szerző *visszavonási, megtiltási jogának érvényesítése*.¹³⁶ Ha az alkotó korábbi munkájával ellentétes elhatározásra jut, e jogositványát csak alapos okra hivatkozva gyakorolhatja, és – megfelelő anyagi biztosíték adása mellett – kártalanítania kell azokat, akiknek e cselekménnyel kapcsolatban káruk merült fel. E jogosultságnak sincs publikált bírói gyakorlata, ami viszont nem fogalmazható meg kritikaként, hiszen ez a fentiekben túl egyéb

¹³⁴ A Btk. 329/B. § fentebb sem állt a tanulmány vizsgálódásának középpontjában, így a hatályos rendelkezések részletes bemutatását itt is mellőzzük.

¹³⁵ Szinger András–Tóth Péter Benjámín: i. m. (72), p. 56–57

¹³⁶ Szinger András–Tóth Péter Benjámín: i. m. (72), p. 88

gazdasági érdekek miatt lehetetlen, főleg a hatályban lévő felhasználási szerződések miatt. Ha például egy spanyol felhasználó ellenérték fejében tölt le egy amerikai honlapon lévő mp3-at, igencsak lehetetlen e felhasználó kártalanítása, tekintve, hogy nem ő az egyetlen, aki ily módon jutott a kérdéses alkotáshoz.

A *többréndbeliség*¹³⁷ megállapítása is problémát jelent a szoftverkalózkodásnál, ugyanis ehhez a sértett személyek számát veszik alapul, ami az elkövetőkre nézve hátrányos, ilyen esetekben ugyanis a forgalmazóról és a kiadóról is beszélhetünk mint jogtulajdonosról.¹³⁸

A *jogellenesség* mértékének kérdésében sem alakult ki egyetértés a gyakorlatban, ugyanis a büntetőügyek többségben a bíróság felmenti a vádlottakat a vád alól, mivel cselekményük társadalomra való veszélyessége hiányzik vagy nagyon alacsony.¹³⁹

A *büntetőeljárás* bizonyos értelemben vett modernizálására, pontosabban a hagyományos kereteken belül történő szemléletváltásra volna szükség a szakértők bevonását tekintve. Ez három vonatkozásban jelenik meg, így az *abandonware-nél*, mely kereskedelmi forgalomban már nem kapható szoftvert jelöl, ahol a probléma oka, hogy az eljárás során közreműködő szakértők ezt gyakran figyelmen kívül hagyják, és a szabad felhasználás ellenére ilyen programokra állapítanak meg pénzbüntetésként kiszabandó értéket. Ezen túlmenően, az előző véleményekkel szembeni ellenbizonyítás a gyakorlatban nehézkes.¹⁴⁰ A szakértőkkel szembeni kritika másik része, hogy a *pénzbüntetés* mértékének megállapításakor a szoftverek kiskereskedelmi értékét¹⁴¹ alapul véve számítják ki az okozott kár nagyságát, és az így megítélt összeg minden esetben aránytalanul magas a tényleges károsodáshoz viszonyítva.¹⁴² Ez talán a legkényesebb pontja a szoftverkalózkodásért indult felelősségre vonásoknak, így például egy peer-to-peer¹⁴³ program segítségével letöltött szoftver vagy megosztott film esetében is büntetésként fizettetik meg az elkövetővel a gyártási költséget, a dokumentációt, a – sokszor nagy összegekért előállított – csomagolást, az adathordozót, valamint a gyártó nem létező terméktámogatását. A pénzbüntetés ezen felül tartalmazza a disztribútor és a kiskereskedő hatalmas hasznát és a szállítási költségeket is, valamint a szerző munkájáért járó díjat, ami eltörpül az itt említett összegek mellett. A szerzői jogdíj mértéke viszont szakmai titoknak számít, ám ha legalább a fenti költségekkel nem kalkulálnának, máris sokkal közelebb állna a kiszabott büntetés az igazságoshoz, nem is beszélve arról, hogy az elkövetési érték mértékén a bűncselekmény minősítése múlik.¹⁴⁴ Ezzel szemben a jogvédő szervek azt a nem különösebben nyomós érvet szokták felhozni, hogy ilyenkor az elkövetőknek az áfát nem kell megfizetniük.

¹³⁷ BH1996. 137. I. Forrás: Complex DVD jogtár

¹³⁸ <http://hvg.hu/kkv.tippek/20060222illegalis/page4.aspx> (2006. október)

¹³⁹ Szinger András–Tóth Péter Benjámín: i. m. (72), p. 71

¹⁴⁰ Szinger András–Tóth Péter Benjámín: i. m. (72), p. 77

¹⁴¹ Szerzői jog a gyakorlatban: KJK–Kerszöv, 2003 SZJSZT 15/00; SzJSZT 35. 1. sz. 293–295

¹⁴² <http://hvg.hu/kkv.tippek/20060222illegalis.aspx> (2006. október)

¹⁴³ Internetes fájlcsere program

¹⁴⁴ Magyar Csaba: i. m. (123), p. 34–36

8. ZÁRÓ GONDOLATOK

Jelen tanulmányban a szoftverkereskedéssel szembeni fellépésre, és ennek cseh, lengyel valamint hazai büntetőjogi vonatkozására próbáltuk felhívni a figyelmet, ugyanis a szoftverkereskedés napjainkban a számítógépek elterjedésének velejárója, egy szükséges rossz, melyet a nemzetközi egyezmények és a büntetőjog is képtelen megszüntetni. Az is leszögezendő, hogy az ellene való cselekvés nem kizárólag a büntetőtörvények és a jog feladata, az eredmény nagyban függ az adott társadalom fejlettségi mutatóitól, valamint a kérdéses állam vagy térség gazdasági szintjétől. Így például az Egyesült Államokban nem jelent gondot megvásárolni egy hazai viszonylatban drága szoftvert, hiszen az ottani bérek színvonala mellett ez a költség elhanyagolható, viszont Indiában az ilyen kiadások nagy terhet rónának a lakosokra. A következőkben néhány megoldási alternatíva következik.

Előrelendítő lépés lehet a *fájlmegosztók* – a szükséges korlátozó rendelkezések megalkotása utáni – *legalizálása*, és az ilyen és ehhez hasonló technikák alkalmazása a szoftvergyártó cégek körében. A hírhedt Napster-ügy után csendesülni látszanak a jogviták, mert a kiadók felismerték, hogy nem érdekük a hosszan elhúzódó, költséges perek viselése, belátták ugyanis, hogy nem sikeresek ezen a téren, így most az ISP-ket (internet service provider) veszik tűz alá. Azonban sokkal kifizetődőbb lenne számukra a reklámfelületből és a letöltésekből adódó bevételek miatt, ha nem ellenzői, hanem támogatói lennének az *általuk készített* peer-to-peer rendszereknek, melyek árai azonban alacsonyabbak lehetnének, mint a hagyományosan adathordozón megjelent művek esetében. Ezt a felhasználók hatalmas tömege és az alacsonyabb költségek – hiszen az ilyen felhasználás esetén nem kell az adathordozót, a nyomdai díjat és a szállítás költségeit megfizetni – biztosíthatnák. Egy Amerikában készült felmérés szerint a peer-to-peer rendszerekről mozifilmeket letöltők 38%-a állította, hogy 5 dollárt fizetne egy film legális letöltésért, továbbá a tv-show-kat letöltők 47%-a 50 centet fizetne egy-egy kedvenc műsora letöltésért. Ha ezt a vonalat erősítené a zeneipar több képviselője, és egy új piaci modell kiépítését kezdené meg, csökkenthetnék költségeiket, maximalizálhatnák a profit nagyságát minimálisra szorítva ezzel a kalózmásolatok érvényesülési esélyét és saját ellenzőik körét. Eme üzleti berendezkedés felé látszott 2005-ben elmozdulni a Microsoft is, bár még csak kezdeti stádiumban.¹⁴⁵

A társadalmi megoldások egyike lenne a *felhasználási szokások* mérése és *kriminológiai vizsgálatok folytatása*, aminek a lényege a számítógépes bűnözés társadalmi okainak, hatásainak felmérése lenne, mely a hatékony bűnmegelőzés és bűnüldözés egyik záloga. Magyarországon már vannak nyomai kriminológiai kutatásoknak, de sajnálatos tény, hogy 2006-ban hazánkra és Kelet-Közép-Európa államaira fókuszáló, számítógép-használattal kapcsolatos kutatások nem léteznek. Bár a világháló a globalizáció megtestesítője, de a mű-

¹⁴⁵ Részletesebben a Microsoft Avalanche projectjéről. Horváth Benedek írása; <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-06-16/avalanche-microsoft-bittorrent/> (2007. március)

kódését szabályozó nemzeti normák nem lehetnek a gyakorlatban hatékonyak, ha a hazai igényeket nem ismerjük fel, még akkor sem, ha a szabályozási kereteket az Európai Unió irányelvei jelölik ki.

Kiemelendő még a *komparatív tanulmányok fontossága* a jogalkotási igények miatt, mivel a környező államok és saját jogalkotási gyakorlatunkat, törvényeinket, ezek társadalmi-gazdasági hatását figyelembe véve eredményesebbé lehetne tenni a kalózkodás elleni – nemcsak – büntetőjogi fellépést. Ugyanis nem helyes, hogy csak az Egyesült Államokhoz és más, gazdaságilag jóval fejlettebb térségekhez képest mérjük fel jelenlegi helyzetünket e téren, elismerve egyúttal, hogy az USA-nak nagy szerepe van a nemzetközi szoftver- és zenepiac alakításában. Itt nem az Egyesült Államokhoz kapcsolódó tanulmányok mellőzéséről van szó, hanem az egyoldalúság elkerüléséről. A szoftverkalózkodás elleni *hatékony büntetőjogi fellépés* alternatívájának és a jelenlegi törvény deficitjének ismertetése fent már megtörtént, itt csak összefoglalva, a szerzői jogi jogsértések esetén, a módosító törvénynek köszönhetően, már érvényesülő *szubszidiaritás* alapelve¹⁴⁶ utalunk.

Az eredmények felmutatásához a *nyomozhatóság korszerűsítése* mind dologi, mind személyi feltételek értelmében elengedhetetlen, melyhez a hatóság oldaláról hozzátartozik az is, hogy a statisztikai adatokat nem rögzítik megfelelő részletességgel. Míg a BSA felmérése alapján a kalózkodás mértéke 42%-os hazánkban, addig az ORFK adatai szerint, szintén 2005-ben, 37 404 ismertté vált bűnelkövetést vizsgáltak ki. Szintén más források¹⁴⁷ hazánkat a térségben vezetőnek nevezték a DVD-kalózkodás vonatkozásában, bár a BSA Lengyelországra vonatkozó legutóbbi adatai ellentmondanak e megállapításnak. E három forrásról megállapítható, hogy az illegális másolatokat és szoftverfelhasználásokat divergáló módon közelítik meg; a BSA a kis- és középvállalkozásokra, az MPA a filmekre fókuszál, az ORFK pedig a szerzőijog-sértések adatkupacát elintézi egy göngyöltett számmal, melyből nem derül ki, hogy hányan követték el gondatlanságból szoftverre, filmre, vagy más műre a bűncselekményt, és a vádlottak közül esetlegesen hány főt mentettek fel.

Fentiekén kívül az *igazságszolgáltatás korszerűsítése* is elkerülhetlenné vált mind személyi, mind dologi feltételeit tekintve, ugyanis egyre gyakrabban fordul elő a szoftverekkel és az internettel kapcsolatos jogesetekkel jogvita a bíróságok tárgyalótermeiben, ami megfelelő ismereteket igényel, igényelne a bíróktól, ügyészektől, ügyvédektől. A technika ilyen irányú fejlődésének kihasználása megoldást jelenthet a szakmában, valamint a segédtudományok gyakorlati körében megfigyelhető túlképzésre, legyen szó hírközlésről, civilisztikáról vagy büntetőjogról, szociológiáról.

¹⁴⁶ Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó, 2004, p. 36

¹⁴⁷ A Motion Picture Association felmérése szerint. Forrás: Csákvári Géza: Hazánk a DVD-kalózkodás nagyhatalma. Népszabadság, 2006. október 27. p. 11